

İĞDIR'DAN YAYLAYA: MEVSİMLİK GÖÇÜN SOSYOLOJİK DİNAMİKLERİ VE DENEYİMLERİ

Erol AKYILDIRIM
İğdır Üniversitesi, Türkiye
akyildirimerol@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2333-6044>

Atıf	AKYILDIRIM, E. (2026). İĞDIR'DAN YAYLAYA: MEVSİMLİK GÖÇÜN SOSYOLOJİK DİNAMİKLERİ VE DENEYİMLERİ. <i>İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi</i> , 18(4), 633-668.
-------------	---

ÖZ

Bu çalışma, İğdır ilinde sürdürülen yaylacılık faaliyetlerini mevsimlik göç bağlamında ele alarak, yaylaya yönelmeyi belirleyen sosyo-ekonomik ve çevresel dinamikleri, göç sürecinin gündelik yaşama yansımalarını ve yaylacılık faaliyetlerinin dönüşümünü incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nitel betimleyici araştırma deseninde yürütülmüş; veriler, yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla yaylacılık deneyimine sahip 16 katılımcıdan elde edilmiştir. Veriler tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Bulgular, yaylaya göç kararının yalnızca iklimsel koşullar veya mera yetersizliğiyle açıklanamayacağını; ekonomik geçim stratejileri, üretimin sürdürülebilirliği ve hayvancılık faaliyetlerinin devamlılığının bu süreci birlikte şekillendirdiğini göstermektedir. Ayrıca yaylacılık pratiğinin geçmişe kıyasla önemli ölçüde dönüşüme uğradığı; yaya göçlerin yerini araçlı taşımaya bırakması, üretim maliyetlerinin artması, çoban teminindeki güçlükler, kamusal hizmetlere erişimde yaşanan sorunlar ve genç kuşakların hayvancılığa yönelik ilgisinin azalmasının bu dönüşümün temel göstergeleri olduğu belirlenmiştir. Araştırma, yaylacılığı yalnızca mevsimlik bir hareketlilik biçimi olarak değil, ekonomik baskılar, çevresel koşullar ve kırsal dönüşüm süreçlerinin birlikte yeniden şekillendirdiği dinamik bir toplumsal üretim pratiği olarak değerlendirmektedir. Bu yönüyle çalışma, mevsimlik yaylacılık literatürüne İğdır örneği üzerinden kırsal dönüşümün sosyolojik dinamiklerini görünür kılan özgün bir katkı sunmaktadır. Sonuç olarak, yaylacılık yalnızca geleneksel bir üretim

biçimi değil; modernleşme, ekonomik baskılar, çevresel koşullar ve kırsal dönüşüm süreçlerinin etkisiyle yeniden biçimlenen dinamik bir toplumsal üretim ve yaşam pratiği olarak varlığını sürdürmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yaylacılık, Mevsimlik Göç, Kırsal Dönüşüm, Hayvancılık, Nitel Araştırma.*

FROM IĞDIR TO THE HIGH PLATEAUS: SOCIOLOGICAL DYNAMICS AND EXPERIENCES OF SEASONAL MIGRATION

ABSTRACT

This study examines transhumance practices in Iğdır within the context of seasonal migration by exploring the socio-economic and environmental dynamics shaping the decision to migrate to highland pastures, the implications of this migration for everyday life, and the transformation of transhumance practices over time. The study was conducted using a qualitative descriptive research design, and the data were collected through semi-structured interviews with 16 participants who had direct experience with transhumance. The data were analyzed using thematic analysis. The findings indicate that the decision to migrate to highland pastures cannot be explained solely by climatic conditions or the scarcity of grazing land; rather, it is jointly shaped by livelihood strategies, the sustainability of livestock production, and the continuity of pastoral activities. The findings further reveal that transhumance has undergone a substantial transformation compared to the past, as reflected in the replacement of traditional on-foot migration with motorized transportation, rising production costs, difficulties in recruiting shepherds, limited access to public services, and declining interest among younger generations in livestock farming. The study conceptualizes transhumance not merely as a form of seasonal mobility but as a dynamic social practice of production that is continuously reshaped by economic pressures, environmental conditions, and broader processes of rural transformation. In this respect, the study contributes to the literature on seasonal transhumance by demonstrating how rural transformation reconfigures the social dynamics of pastoral mobility through evidence from the Iğdır case. Overall, the findings suggest that transhumance continues to exist not only as a traditional mode of production but also as a dynamic social practice of production and everyday life that is

being reconfigured by modernization, economic pressures, environmental conditions, and ongoing processes of rural transformation.

Keywords: *Transhumance, Seasonal Migration, Rural Transformation, Livestock Farming, Qualitative Research.*

GİRİŞ

Geçici göç, bireylerin belirli bir süreyle sınırlı olarak ekonomik ya da mevsimlik nedenlerle gerçekleştirdikleri yer değiştirme hareketlerini ifade etmektedir. Tarım işçilerinin hasat dönemlerinde farklı bölgelere gitmeleri ve mevsimlik yayla göçleri bu göç türüne örnek olarak gösterilebilir (Başar, 2015). Mevsimlik göç, kırsal yaşamın ekonomik ve çevresel koşullarıyla yakından ilişkili bir hareketlilik biçimidir. Özellikle hayvancılığa dayalı üretim yapılan bölgelerde, yaz aylarında daha elverişli otlak ve iklim koşullarından yararlanmak amacıyla gerçekleştirilen yayla göçleri, hem üretim stratejisinin hem de toplumsal yaşamın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu hareketlilik yalnızca ekonomik bir zorunluluk değil; aynı zamanda kırsal yaşamın kültürel ve sosyal yapısını şekillendiren bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Doğanay & Coşkun, 2014, s. 1-24; Durmuş & Çağlıyan, 2009, 25–36).

Kırsal alanlarda yaylaya göç, tarihsel olarak üretim biçimleriyle birlikte gelişmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir yaşam pratiği hâline gelmiştir. Bu süreçte hayvanların beslenmesi, süt ve süt ürünlerinin üretimi gibi faaliyetler yayla yaşamının merkezinde yer almaktadır. Aynı zamanda yayla yaşamı, geçici bir yer değiştirme olmasına rağmen, sosyal ilişkilerin yeniden kurulduğu ve topluluk dayanışmasının güçlendiği bir alan olarak da değerlendirilmektedir (Daşçı & Çomaklı, 2006, s. 275-280; Tunçel, 2015, s. 5-26)

İğdır ili ve çevresi, hayvancılığın önemli bir geçim kaynağı olması nedeniyle mevsimlik göç pratiklerinin sürdüğü bölgelerden biridir. Bölgedeki sıcak ve kurak yaz koşulları, üreticileri daha serin ve otlak bakımından daha elverişli yayla alanlarına yönlendirmektedir. Bu durum yalnızca ekonomik bir tercih değil, aynı zamanda çevresel koşullara uyum sağlama stratejisi olarak da değerlendirilmektedir (Korkusuz & Kaban, 2022, s. 21–34; Karaoğlu, 2011, s. 97–104). Yaylaya göç süreci; hazırlık, yolculuk ve yerleşim aşamalarıyla birlikte hem fiziksel hem de sosyal açıdan emek yoğun bir deneyim olarak görülmektedir.

Mevsimlik göç, bireylerin yaşam deneyimlerini de doğrudan etkilemektedir. Yayla yaşamının sunduğu doğa ile iç içe olma imkânı, üretim sürecine doğrudan katılım ve kolektif yaşam biçimi bazı olumlu yönler olarak değerlendirilirken; ulaşım zorlukları, altyapı eksiklikleri ve sosyal hizmetlere erişimde yaşanan güçlükler ise önemli sorun alanları olarak öne çıkmaktadır (Doğanay & Coşkun, 2014, s. 1-24 ; Durmuş & Çağlıyan, 2009, 25–36).

Bu bağlamda çalışma, Iğdır'dan yaylaya yapılan mevsimlik göçün yalnızca ekonomik bir zorunluluk değil, aynı zamanda toplumsal ilişkileri, yaşam pratiklerini ve bireysel deneyimleri yeniden üreten çok boyutlu bir süreç olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu, bireylerin yaylaya göç kararlarını belirleyen sosyo-ekonomik ve çevresel faktörlerin neler olduğu ve bu sürecin gündelik yaşam deneyimlerine nasıl yansıtıldığıdır. Ayrıca yayla yaşamının olumlu ve olumsuz yönleri ile bireylerin bu yaşam biçimine ilişkin memnuniyet düzeyleri de çalışmanın önemli odak noktaları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda çalışma, mevsimlik göçü yalnızca ekonomik bir zorunluluk olarak değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin yeniden üretildiği bir yaşam pratiği olarak ele almaktadır. Ayrıca literatürde Iğdır özelinde yayla göçüne ilişkin sınırlı sayıda çalışmanın bulunması, bu araştırmanın bölgesel düzeyde önemli bir boşluğu doldurmasına katkı sunmaktadır.

Yaylacılık ve Mevsimlik Göçe İlişkin Literatür

Mevsimlik göç, bireylerin veya toplulukların ekonomik faaliyetlerini sürdürebilmek amacıyla yılın belirli dönemlerinde gerçekleştirdikleri geçici yer değiştirme hareketlerini ifade etmektedir (Başar, 2015). Hayvancılıkla geçimini sağlayan kırsal topluluklarda bu hareketlilik çoğunlukla yaylacılık biçiminde gerçekleşmektedir. Yaylacılık, hayvan sürülerinin mevsimsel olarak farklı mera alanlarına taşınmasına dayanan geleneksel bir üretim sistemi olmasının yanı sıra, kırsal yaşamın örgütlenmesini, emek süreçlerini ve toplumsal ilişkileri de şekillendiren bir yaşam pratiğidir (Tunçdilek, 1967; Doğanay & Coşkun, 2014). Bu nedenle yaylacılığı yalnızca doğal çevreye uyum sağlayan bir üretim faaliyeti olarak değerlendirmek, bu olgunun toplumsal boyutunu açıklamak açısından yeterli görülmemektedir. Göç literatüründe mevsimlik hareketlilik uzun yıllar boyunca daha çok çevresel ve ekonomik faktörler üzerinden açıklanmıştır. Lee'nin (1966) itici-çekici faktörler yaklaşımı, bireylerin yaşadıkları bölgelerde karşılaştıkları olumsuz koşullar nedeniyle daha elverişli alanlara yöneldiğini ortaya

koymaktadır. Bu yaklaşım yaylacılığı açıklamada önemli bir kuramsal başlangıç noktası olmakla birlikte, günümüzde tek başına yeterli görülmemektedir. Çünkü yaylaya yönelme kararı yalnızca iklim koşulları veya mera yetersizliğiyle değil; hane ekonomisi, emek örgütlenmesi, üretim maliyetleri, aile yapısı ve kırsal yaşamın sürdürülebilirliği gibi çok sayıda toplumsal unsurun birlikte etkisiyle şekillendiği söylenebilir.

Uluslararası literatürde yaylacılık çoğunlukla transhumance kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. İlk dönem araştırmaları transhumance uygulamalarını mera kullanımı ve hayvancılık üretiminin devamlılığı açısından değerlendirirken, son yıllarda yapılan çalışmalar bu hareketliliğin aynı zamanda kırsal geçim stratejilerinin, doğal kaynak yönetiminin ve toplumsal uyum süreçlerinin önemli bir parçası olduğunu göstermektedir (Cleary, 1988; Thevenin, 2011; Azerigyik et al., 2025). Özellikle Afrika ve Akdeniz Havzası üzerine gerçekleştirilen araştırmalar, transhumance faaliyetlerinin yalnızca hayvan otlatma amacı taşımadığını; hane gelirinin korunması, kırsal yoksulluğun azaltılması, gıda güvenliğinin desteklenmesi ve iklim değişikliğine uyum sağlanması açısından da önemli işlevler üstlendiğini ortaya koymaktadır (Timpong-Jones et al., 2023; Azerigyik et al., 2025). Bununla birlikte mera kullanımına ilişkin anlaşmazlıklar, üretim maliyetlerinin artması, kamusal düzenlemeler ve göç yollarındaki değişimler gibi nedenlerle bu geleneksel üretim biçiminin önemli bir dönüşüm süreci yaşadığı da vurgulanmaktadır (Timpong-Jones et al., 2023; Azerigyik et al., 2025).

Türkiye'de yaylacılık üzerine gerçekleştirilen çalışmalar ise ağırlıklı olarak coğrafi özellikler, mera varlığı, hayvancılık faaliyetleri ve kırsal kalkınma ekseninde yoğunlaşmaktadır. Doğanay ve Coşkun (2014), yaylacılığı doğal çevre ile hayvancılık faaliyetleri arasındaki ilişkinin bir sonucu olarak ele alırken; Daşçı ve Çomaklı (2006) ile Tunçel (2015), yaylaların yalnızca üretim alanı olmadığını, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın, kültürel aktarımın ve geleneksel yaşam biçiminin sürdürüldüğü mekânlar olduğunu vurgulamaktadır. Benzer biçimde Durmuş ve Çağlıyan (2009), yayla yaşamının kırsal toplulukların sosyal ilişkilerini güçlendirdiğini belirtmektedir. Daha güncel çalışmalar ise yaylacılık faaliyetlerinin giderek artan üretim maliyetleri, mera sorunları, çoban bulmadaki güçlükler ve genç nüfusun hayvancılıktan uzaklaşması nedeniyle önemli ölçüde değiştiğini ortaya koymaktadır (Ocak Yetişgin & Canan, 2025).

Bu çalışmalar yaylacılığın ekonomik, kültürel ve çevresel boyutlarını açıklamak açısından önemli katkılar sunmaktadır. Bununla birlikte ulusal literatürde yaylacılık çoğunlukla üretim faaliyetleri, doğal çevre veya kültürel özellikler çerçevesinde değerlendirilmekte; yaylacılığın kırsal dönüşüm sürecinde nasıl yeniden biçimlendiği, değişen emek ilişkilerinden ve ekonomik baskılardan nasıl etkilendiği sınırlı biçimde ele alınmaktadır (Doğanay & Coşkun, 2014; Tunçel, 2015; Ocak Yetişgin & Canan, 2025). Uluslararası literatürde ise son yıllarda kırsal dönüşümün üretim yapısı, sürdürülebilir geçim stratejileri, toplumsal kapsayıcılık ve yaşam pratikleri üzerindeki etkilerini birlikte değerlendiren çalışmaların arttığı görülmektedir (Timpong-Jones et al., 2023; Azerigiyik et al., 2025). Bu araştırmalar, kırsal dönüşümün yalnızca ekonomik değişimi değil, aynı zamanda kırsal toplumsal yapının, doğal kaynak yönetiminin ve geçim stratejilerinin yeniden örgütlenmesini de ifade ettiğini göstermektedir (Azerigiyik et al., 2025).

Bu değerlendirmeler ışığında mevcut literatürde iki temel boşluk dikkat çekmektedir. Birincisi, yaylacılık çalışmalarının önemli bir bölümü mevsimlik hareketliliğin nedenlerini açıklamaya odaklanırken, bu hareketliliğin kırsal yaşam deneyimlerini ve toplumsal ilişkileri nasıl dönüştürdüğünü yeterince tartışmamaktadır. İkincisi ise uluslararası literatürde yaylacılık giderek kırsal dönüşüm, sürdürülebilir geçim stratejileri ve toplumsal değişim bağlamında ele alınırken, Türkiye'deki çalışmaların bu kavramsal tartışmalarla sınırlı düzeyde ilişki kurduğu görülmektedir. Bu araştırma, Iğdır örneği üzerinden yaylacılığı yalnızca mevsimlik bir hareketlilik biçimi olarak değil; ekonomik baskılar, çevresel koşullar ve kırsal dönüşüm süreçlerinin birlikte yeniden şekillendirdiği bir toplumsal üretim pratiği olarak ele alarak söz konusu boşluğa katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Bu araştırma, Iğdır'da sürdürülen yaylacılık faaliyetlerini açıklayabilmek amacıyla birbirini tamamlayan üç kuramsal yaklaşımdan yararlanmaktadır. İlk olarak Lee'nin (1966) geliştirdiği İtici-Çekici Faktörler Yaklaşımı, üreticilerin yaylaya çıkma kararlarını etkileyen çevresel, ekonomik ve sosyal nedenleri açıklamak için kullanılmaktadır. İkinci olarak Steward'ın (1972) Kültürel Ekoloji Yaklaşımı, yaylacılığı doğal çevreye uyum sağlayan bir geçim stratejisi ve yaşam pratiği olarak değerlendirmeye imkân vermektedir. Son olarak Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı, kırsal

üretim sistemlerinde meydana gelen ekonomik, teknolojik ve toplumsal değişimlerin yaylacılık faaliyetleri üzerindeki etkilerini anlamlandırmada temel bir çerçeve sunmaktadır (Woods, 2011; Van der Ploeg, 2018). Bu üç yaklaşım birlikte ele alındığında araştırmanın temel sorularını farklı boyutlardan açıklamaya olanak sağlamaktadır. Lee'nin yaklaşımı bireylerin yaylaya yönelme nedenlerini, Kültürel Ekoloji yaklaşımı bu hareketliliğin çevreyle kurduğu ilişkiyi, Kırsal Dönüşüm yaklaşımı ise yaylacılık faaliyetlerinde son yıllarda gözlenen yapısal değişimleri açıklamada tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir.

Bu araştırma, söz konusu kuramsal yaklaşımları birlikte kullanarak yaylacılığı yalnızca mevsimlik bir göç hareketi ya da çevresel koşullara verilen bir uyum tepkisi olarak değil; ekonomik baskılar, çevresel değişimler ve kırsal dönüşüm süreçlerinin birlikte şekillendirdiği dinamik bir toplumsal üretim pratiği olarak ele almaktadır. Bu yönüyle çalışma, yaylacılık literatüründe göç, çevre ve kırsal dönüşüm yaklaşımlarını bütüncül biçimde bir araya getirerek İğdır örneği üzerinden mevcut literatüre sosyolojik bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

İtici–Çekici Faktörler Kuramı (Push–Pull Theory)

Lee'nin (1966) geliştirdiği İtici–Çekici Faktörler Yaklaşımı, göç kararının bireylerin yaşadıkları yerde karşılaştıkları olumsuz koşullar ile gitmeyi düşündükleri yerin sunduğu olanakların birlikte değerlendirilmesi sonucunda şekillendiğini ileri sürmektedir. Yaklaşımın göre iklim koşulları, ekonomik imkânlar, doğal kaynaklara erişim ve yaşam koşulları gibi unsurlar bireylerin hareketliliğini belirleyen temel faktörler arasında yer almaktadır.

Bu çalışmada söz konusu yaklaşım, üreticilerin yaylaya yönelme kararlarını açıklamak amacıyla kullanılmıştır. Görüşmeler, özellikle yaz aylarında artan sıcaklık, mera yetersizliği ve hayvanların beslenmesini güçleştiren çevresel koşulların önemli itici faktörler olduğunu göstermektedir. Buna karşılık yaylaların daha serin iklim koşullarına sahip olması, otlakların verimliliği ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği ise üreticiler açısından başlıca çekici faktörleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte araştırma bulguları, yaylaya çıkış kararının yalnızca çevresel faktörlerle açıklanamayacağını; aile ekonomisinin korunması, üretimin devamlılığının sağlanması ve geçim kaynaklarının sürdürülebilirliği gibi ekonomik unsurların da bu kararda belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu yönüyle araştırma, Lee'nin yaklaşımını mevsimlik yaylacılık bağlamında ekonomik ve çevresel faktörlerin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini gösteren bir örnek üzerinden tartışmaktadır.

Kültürel Ekoloji Kuramı

Steward'ın (1972) geliştirdiği Kültürel Ekoloji Yaklaşımı, toplumların üretim biçimlerinin ve yaşam pratiklerinin içinde bulundukları doğal çevre ile karşılıklı etkileşim içerisinde şekillendiğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşıma göre insanlar çevresel koşullara pasif biçimde uyum sağlayan aktörler değildir; aksine sahip oldukları bilgi, deneyim ve üretim pratikleri doğrultusunda çevresel koşullara uygun stratejiler geliştirmektedir.

Bu araştırmada Kültürel Ekoloji Yaklaşımı, yaylacılığı yalnızca hayvanların mevsimsel olarak farklı mera alanlarına götürülmesi şeklinde değil, çevresel koşullara uyum sağlayan bir geçim stratejisi olarak değerlendirmeye imkân vermektedir. Görüşmeler, yaylaya çıkışın sıcak iklim koşullarından kaçınma, hayvanların beslenmesini güvence altına alma ve hayvansal üretimin sürdürülebilirliğini sağlama amacı taşıdığını göstermektedir. Bunun yanında katılımcılar, çevresel koşullardaki değişimlere bağlı olarak ulaşım biçimlerini, üretim araçlarını ve günlük yaşam pratiklerini de yeniden düzenlediklerini ifade etmektedir. Bu durum yaylacılığın yalnızca doğal çevrenin belirlediği bir faaliyet olmadığını; çevresel koşullar ile ekonomik ve toplumsal ihtiyaçların birlikte şekillendirdiği dinamik bir uyum süreci olduğunu ortaya koymaktadır.

Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı

Son yıllarda kırsal sosyoloji literatüründe yaylacılık ve hayvancılık faaliyetleri, yalnızca geleneksel üretim biçimleri olarak değil, ekonomik, teknolojik ve toplumsal dönüşümlerin etkisi altında yeniden şekillenen kırsal yaşam pratikleri olarak ele alınmaktadır (Woods, 2011; Van der Ploeg, 2018). Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı, tarımsal üretimin piyasa ilişkileriyle daha fazla bütünleşmesi, üretim maliyetlerinin artması, emek yapısındaki değişimler, teknolojik gelişmeler ve demografik dönüşümlerin kırsal yaşam üzerindeki etkilerini açıklamaktadır.

Bu araştırmada bu yaklaşım, Iğdır'da yaylacılık faaliyetlerinde gözlenen değişimi anlamlandırmak amacıyla kullanılmıştır. Bulgular, geçmişte yaya olarak gerçekleştirilen yayla göçlerinin büyük ölçüde motorlu araçlarla yapılmaya başlandığını, ulaşım olanaklarının geliştiğini ve üretim süreçlerinde teknolojinin daha fazla kullanılmaya başlandığını

göstermektedir. Bunun yanında çoban bulmadaki güçlükler, üretim maliyetlerinin yükselmesi, genç kuşakların hayvancılığa yönelik ilgisinin azalması ve kırsal nüfusun farklı istihdam alanlarına yönelmesi, yaylacılık faaliyetlerinin yalnızca çevresel koşullarla değil, aynı zamanda kırsal dönüşüm süreçleriyle de yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirildiğinde yaylacılık, değişmeden varlığını sürdüren geleneksel bir üretim biçimi değil; ekonomik baskılar, teknolojik gelişmeler, değişen emek ilişkileri ve toplumsal dönüşümler doğrultusunda sürekli yeniden şekillenen dinamik bir kırsal üretim ve yaşam pratiği olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı, araştırmada ulaşılan bulguların yalnızca mevcut durumu betimlemekle kalmayıp, yaylacılık faaliyetlerinin geçirdiği yapısal dönüşümü de sosyolojik açıdan açıklamaya katkı sağlamaktadır.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Çalışmanın amacına uygun biçimde yürütülebilmesi için izlenen yöntemsel yaklaşımın, araştırma planının ve analiz sürecinin sistematik ve tutarlı bir bütünlük içerisinde ele alınması önem taşımaktadır (Günay, 2016, s. 149–168). Nitel araştırmalar, bireylerin toplumsal olaylara ilişkin deneyimlerini, algılarını ve bu deneyimlere yükledikleri anlamları kendi doğal bağlamı içerisinde anlamaya odaklanmaktadır. Bu yönüyle nitel yaklaşım, toplumsal olguların katılımcıların bakış açısından ayrıntılı biçimde incelenmesine olanak sağlamaktadır (Neuman, 2014).

Bu araştırma, Iğdır ilinde hayvancılıkla uğraşan bireylerin yaylaya göç sürecine ilişkin deneyimlerini, karşılaştıkları güçlükleri ve yaylacılık faaliyetlerinde yaşanan dönüşümü katılımcıların anlatıları doğrultusunda ortaya koymayı amaçladığından nitel betimleyici araştırma deseni kapsamında yürütülmüştür. Nitel betimleyici araştırmalar, katılımcıların belirli bir olguya ilişkin deneyimlerini ve görüşlerini, onların kullandıkları anlam çerçevesine mümkün olduğunca bağlı kalarak ortaya koymayı amaçlayan araştırmalardır (Sandelowski, 2000). Bu yaklaşım, araştırmacının verileri yoğun kuramsal yorumlardan ziyade katılımcı anlatıları doğrultusunda sistematik biçimde betimlemesine ve yorumlamasına olanak tanımaktadır (Kim et al., 2017).

Bu araştırmada nitel betimleyici desenin tercih edilmesinin temel nedeni, Iğdır'da sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin mevsimlik göç bağlamında nasıl deneyimlendiğini, yaylaya yönelmeyi etkileyen sosyo-ekonomik ve çevresel faktörleri, yayla yaşamında karşılaşılan sorunları ve yaylacılık

faaliyetlerinde son yıllarda yaşanan dönüşümü katılımcıların kendi anlatımları doğrultusunda ortaya koymaktır. Bu kapsamda katılımcıların yaylaya hazırlık süreci, göç yolculuğu, yayla yaşamı, hayvancılık faaliyetleri, üretim maliyetleri, çoban temini, mera kullanımı ve gündelik yaşam deneyimlerine ilişkin görüşleri bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Araştırma sürecinde veriler, katılımcıların ifadelerine bağlı kalınarak analiz edilmiş; ortaya çıkan temalar, görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda oluşturulmuştur. Böylece yaylacılık, yalnızca mevsimsel bir hareketlilik biçimi olarak değil; ekonomik, çevresel ve toplumsal koşulların birlikte şekillendirdiği dinamik bir kırsal yaşam ve üretim pratiği olarak ele alınmıştır.

Araştırmacının Konumu (Refleksivite)

Bu araştırmanın araştırmacısı, Iğdır ilinde doğup büyümüş, çocukluk ve gençlik yıllarında yaylacılık göç faaliyetlerine doğrudan katılmış, hayvancılık ve tarımsal üretim süreçlerini deneyimlemiş bir bireydir. Bu durum, araştırmacının bölgenin kültürel yapısını, yaylacılık uygulamalarını, yerel terminolojiyi ve katılımcıların yaşam pratiklerini yakından tanımasına katkı sağlamıştır. Aynı zamanda katılımcılarla güven ilişkisi kurulmasını kolaylaştırmış ve görüşmeler sırasında deneyimlerin daha ayrıntılı biçimde paylaşılmasına olanak tanımıştır.

Bununla birlikte araştırmacı, sahip olduğu ön bilgi ve deneyimlerin veri toplama ve analiz sürecini yönlendirmemesi için refleksif bir yaklaşım benimsemiştir. Bu doğrultuda görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde yürütülmüş, katılımcıların anlatımlarına müdahale edilmemiş ve verilerin analizinde bulgular doğrudan katılımcı ifadelerine dayandırılmıştır. Ayrıca tema ve kodlar, araştırmacının ön kabullerinden ziyade görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulmuştur. Böylece araştırmacının kişisel deneyimlerinin araştırma bulguları üzerindeki olası etkisinin en aza indirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu ve Örneklem Seçimi

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Iğdır ilinde hayvancılıkla uğraşan, mevsimlik yayla göçü deneyimine sahip ve amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen 16 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırma, yaylacılık faaliyetlerini sürdüren, geçmişte yaylaya göç deneyimi yaşamış ya da bu sürece doğrudan tanıklık eden bireylerin görüşlerine odaklanmaktadır.

Araştırmada, incelenen olgu hakkında doğrudan deneyime sahip bireylere ulaşabilmek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir (Creswell, 2018). Bu doğrultuda katılımcıların; küçükbaş hayvancılıkla uğraşmaları, yaylaya göç deneyimine sahip olmaları, yaylacılık sürecindeki ekonomik ve sosyal koşullar hakkında bilgi sahibi olmaları ve yayla yaşamına ilişkin değerlendirme yapabilecek deneyime sahip olmaları temel ölçütler olarak belirlenmiştir. Bu yaklaşım, araştırma konusunun derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlayacak katılımcıların seçilmesine imkân tanımaktadır (Berg & Lune, 2019).

Katılımcılara ulaşma sürecinde kartopu örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda ilk görüşme, Iğdır'da hayvancılıkla uğraşan ve uzun yıllardır yaylaya göç deneyimi bulunan bir katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Bu katılımcının yönlendirmesi ve sosyal çevresi aracılığıyla, yaylacılık faaliyetleri konusunda deneyim sahibi diğer katılımcılara ulaşılmıştır (Turhanoglu, Suğur & Çetin, 2012). Kartopu örnekleme, özellikle kırsal alanlarda sosyal ilişkilerin belirleyici olduğu yapılarda araştırma konusu ile doğrudan ilişkili bireylere ulaşmayı kolaylaştırması nedeniyle tercih edilmiştir (Aksoy, Dülger & Köksal, 2018, s. 137-167).

Araştırma sürecinde veri toplama işlemi, elde edilen bilgilerin tekrar etmeye başlaması, benzer deneyim ve anlatıların belirli temalar etrafında yoğunlaşması ve yeni kavramsal katkı sağlayacak verilerin sınırlı hale gelmesi üzerine sonlandırılmıştır. Veri toplama süreci, görüşmelerin analizinin eş zamanlı olarak yürütülmesiyle planlanmıştır. Görüşmeler ilerledikçe katılımcıların ifadelerinde benzer konu ve anlam örüntülerinin tekrar etmeye başladığı, son görüşmelerde ise mevcut tema ve kodların dışına çıkan yeni bir bulguya ulaşamadığı gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda veri toplama süreci sonlandırılmıştır (Guest, Bunce, & Johnson, 2006). Bu nedenle araştırma, verilerin belirli temalar etrafında yoğunlaştığı göz önünde bulundurularak 16 katılımcı ile sınırlandırılmıştır. Katılımcıların kimliklerinin gizliliğini korumak amacıyla tüm görüşmeciler anonimleştirilmiş ve K1, K2, K3... şeklinde kodlanmıştır.

Bu örnekleme yaklaşımı, Iğdır'dan yaylaya gerçekleştirilen mevsimlik göç sürecinin bireylerin yaşam pratikleri, ekonomik faaliyetleri ve toplumsal deneyimleri üzerindeki etkilerinin nasıl deneyimlendiğini ve anlamlandırıldığını derinlemesine analiz etmeye imkân sağlamaktadır.

Aşağıda katılımcıların demografik bilgilerine ve örneklem yapısına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Medeni Durum	İkameti
K1	Erkek	37	Yüksek Lisans	Evli	Merkez Köyü
K2	Erkek	42	Lisans	Evli	Merkez Köyü
K3	Erkek	46	İlkokul	Evli	Merkez Köyü
K4	Erkek	41	Lisans	Evli	 Beldesi
K5	Erkek	48	Ön Lisans	Evli	Beldesi
K6	Erkek	45	Yüksek Lisans	Evli	Merkez Köyü
K7	Erkek	33	Ön Lisans	Evli	Merkez Köyü
K8	Kadın	27	Lise	Bekar	Merkez Köyü
K9	Kadın	46	Lisans	Evli	Merkez Köyü
K10	Kadın	21	Ön Lisan	Bekar	Merkez Köyü
K11	Kadın	35	Ortaokul	Evli	Merkez Köyü
K12	Kadın	66	Okumamış	Evli	Merkez Köyü
K13	Erkek	19	Lisans	Bekar	Merkez Köyü
K14	Erkek	40	İlkokul	Evli	Merkez Köyü
K15	Erkek	28	Lise	Evli	Merkez Köyü
K16	Kadın	23	Lisans	Bekar	Merkez Köyü

Tabloya genel olarak bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunun erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların %62,5'i erkek, %37,5'i ise kadındır. Yaş dağılımı incelendiğinde, katılımcıların önemli bir kısmının orta yaş ve üzeri grupta yer aldığı dikkat çekmektedir. Özellikle 35 yaş ve üzerindeki katılımcılar toplam grubun yaklaşık %56'sını oluşturmaktadır.

Eğitim düzeyleri açısından farklı profillerin yer aldığı görülmektedir. Katılımcıların önemli bir bölümü ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunlarından oluşurken, daha düşük eğitim düzeyine sahip katılımcılar da araştırmada yer almaktadır. Bu durum, araştırmanın farklı eğitim geçmişine sahip bireylerin deneyimlerini yansıtmaya katkı sağlamaktadır.

Medeni durum açısından değerlendirildiğinde ise katılımcıların %68,7'sinin evli, %31,3'ünün bekâr olduğu görülmektedir. Genel olarak tablo, yaylaya göç deneyiminin özellikle erkekler, evli bireyler ve orta yaş grubundaki katılımcılar arasında daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle araştırmanın nitel betimleyici desende ve 16 katılımcıyla yürütülmüş olması, elde edilen bulguların Iğdır'daki tüm yaylacılara genellenmesini sınırlamaktadır. Bulgular, araştırmaya katılan bireylerin deneyimleri ve değerlendirmeleriyle sınırlıdır.

İkinci olarak, görüşmelerin ses kaydına alınan toplam süresinin 5–15 dakika arasında değişmesi, bazı katılımcıların deneyimlerini daha ayrıntılı biçimde ifade etmelerini sınırlamış olabilir. Her ne kadar açık uçlu sorular kullanılmış ve gerekli durumlarda açıklayıcı ve takip soruları yöneltilmiş olsa da, görüşme süresinin görece kısa olması özellikle kişisel deneyimlerin ve yaşam öykülerinin daha derinlemesine ortaya çıkarılmasını sınırlandırmış olabilir. Bu nedenle araştırmada elde edilen bulgular, katılımcıların görüşme sırasında ifade ettikleri deneyim ve değerlendirmelerle sınırlı olarak ele alınmıştır.

Son olarak, araştırmanın belirli bir dönem içerisinde ve Iğdır merkezde yaşayan yaylacılık deneyimine sahip katılımcılarla gerçekleştirilmiş olması, farklı bölgelerdeki yaylacılık pratiklerinin veya zaman içerisindeki değişimlerin karşılaştırmalı olarak incelenmesini sınırlamaktadır. Gelecek araştırmalarda daha uzun süreli ve tekrarlı görüşmelerin yapılması, farklı bölgelerden ve farklı kuşaklardan katılımcıların araştırmaya dâhil edilmesi, yaylacılığın dönüşümünü daha kapsamlı biçimde ortaya koyabilir.

Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada veriler, nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği aracılığıyla elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacının önceden belirlediği temel sorular doğrultusunda görüşmeyi yürütmesine, ancak katılımcıların yanıtlarına bağlı olarak açıklayıcı ve takip soruları yöneltilmesine olanak sağlayan esnek bir veri toplama tekniğidir (Creswell & Poth, 2016). Bu doğrultuda görüşmeler, katılımcıların yaylaya göç sürecine ilişkin deneyimlerini, yaylacılık faaliyetlerinin gündelik yaşam üzerindeki etkilerini ve hayvancılığın dönüşümüne ilişkin değerlendirmelerini ortaya koymaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşme formu, araştırmanın amacı ve araştırma soruları doğrultusunda hazırlanmıştır. Soruların

oluşturulmasında mevsimlik göç, yaylacılık ve kırsal yaşam konularındaki literatürden (Başar, 2015; Doğanay & Coşkun, 2014; Tunçel, 2015) ve nitel araştırma yöntemlerine ilişkin kaynaklardan yararlanılmıştır. Hazırlanan görüşme formu, nitel araştırma konusunda deneyimli iki alan uzmanının değerlendirmesine sunulmuş; uzmanların kapsam, anlaşılabilirlik ve araştırmanın amacıyla uyuma ilişkin önerileri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak son hâline getirilmiştir.

Görüşme formu, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 5 soru ile araştırmanın temel amacına yönelik 6 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Açık uçlu sorular; yaylaya göç kararını etkileyen faktörler, göç sürecinin işleyişi, yayla yaşamına ilişkin deneyimler, karşılaşılan güçlükler, memnuniyet düzeyi ve yaylacılık faaliyetlerinde zaman içerisinde meydana gelen değişimler üzerine odaklanmıştır. Soruların açık uçlu olarak hazırlanması, katılımcıların kendi deneyimlerini kendi ifadeleriyle açıklamalarına ve görüşme sırasında ortaya çıkan konuların açıklayıcı ve takip soruları aracılığıyla ayrıntılandırılmasına olanak sağlamıştır. Görüşmelerin sonunda katılımcılara konuya ilişkin eklemek istedikleri hususları ifade edebilmeleri için ayrıca fırsat tanınmıştır.

Araştırma kapsamında gerekli etik izin, Iğdır Üniversitesi Bilimsel Yayın Etik Kurulu tarafından 06.05.2026 tarih ve 2026/14 sayılı karar ile alınmıştır. Etik izin sürecinin tamamlanmasının ardından veri toplama sürecine başlanmış ve yarı yapılandırılmış görüşmeler Mayıs–Haziran 2026 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiş ve her bir görüşmenin ses kaydına alınan toplam süresi 5–15 dakika arasında değişmiştir. Bu süre, görüşmenin tamamının ses kaydına alınan süresini ifade etmektedir. Görüşme süresi, katılımcıların yanıtlarının kapsamına ve görüşme sırasında ortaya çıkan takip sorularının sayısına göre değişmiştir. Katılımcıların yanıtlarında açıklığa kavuşturulması gereken noktalar olduğunda, araştırmacı tarafından açıklayıcı ve takip soruları yöneltmiştir.

Görüşmeler, Iğdır merkezde ve katılımcıların kendilerini rahat hissedebilecekleri, mahremiyetin sağlandığı ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiş ve ses kaydı alınması için gerekli izinler alınmıştır. Araştırmacı, görüşme sürecinde katılımcıların anlatılarına müdahale etmemeye; yalnızca anlatının

açıklığa kavuşturulması ve araştırma konusu açısından gerekli noktaların ayrıntılandırılması amacıyla takip soruları yöneltmeye özen göstermiştir. Görüşmelerin tamamlanmasının ardından ses kayıtları araştırmacı tarafından yazılı metne dönüştürülmüş ve veriler tematik analiz sürecine hazırlanmıştır.

Veri Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler, tematik analiz yaklaşımı çerçevesinde analiz edilmiştir. Tematik analiz, katılımcı anlatılarında tekrar eden anlam örüntülerini belirlemeyi, bu örüntüleri sistematik biçimde sınıflandırmayı ve araştırma konusu ile ilişkili temalar altında yorumlamayı amaçlayan bir nitel veri analiz yöntemidir (Baltacı, 2019, s. 368-388). Bu yaklaşım, Iğdır'dan yaylaya gerçekleştirilen mevsimlik göç sürecinin bireylerin yaşam pratikleri, ekonomik faaliyetleri ve yaylacılık deneyimleri üzerindeki etkilerinin katılımcı anlatıları üzerinden nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymak amacıyla tercih edilmiştir.

Analiz süreci, görüşmelerden elde edilen ses kayıtlarının araştırmacı tarafından yazılı metne dönüştürülmesi ile başlamıştır. Yazıya aktarılan metinler, araştırmanın amacı doğrultusunda dikkatle okunmuş ve katılımcı anlatılarında öne çıkan anlamlı ifadeler belirlenerek açık kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlar; yaylaya göç nedenleri, iklim koşulları, mera yetersizliği, çoban sistemi, ekonomik maliyetler, yayla yaşamında karşılaşılan zorluklar, hayvancılığın dönüşümü ve yaylacılığa ilişkin memnuniyet düzeyi gibi araştırma konusu ile doğrudan ilişkili başlıklar etrafında şekillendirilmiştir.

Daha sonra benzer anlamlar taşıyan kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuş, bu kategoriler doğrultusunda daha üst düzeyde temalar ve alt temalar belirlenmiştir. Bu süreçte temalar yalnızca görüşme sorularına verilen yanıtlarla sınırlı tutulmamış; katılımcı anlatılarında tekrar eden ve yaylacılık faaliyetlerinin dönüşümüne işaret eden ortak örüntüler dikkate alınarak analitik olarak türetilmiştir. Böylece yaylaya göç sürecinin yalnızca ekonomik bir faaliyet olmadığı, aynı zamanda kırsal yaşam kültürünü, aile ilişkilerini, üretim biçimlerini ve gündelik yaşam pratiklerini etkileyen çok boyutlu bir sosyal süreç olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Oluşturulan temalar, katılımcı ifadelerinden alınan doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve bu sayede bulguların katılımcı deneyimlerine dayalı olarak sunulması sağlanmıştır. Analiz süreci, yeni görüşmelerin mevcut tema ve

kategorilere anlamlı bir katkı sunmadığı ve benzer anlam örüntülerinin tekrar etmeye başladığı noktada sonlandırılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın inandırıcılığını artırmak amacıyla çeşitli önlemler alınmıştır. Öncelikle görüşmeler doğrudan katılımcıların kendi ifadelerine dayalı olarak yürütülmüş ve veriler herhangi bir müdahale olmaksızın, katılımcıların anlatım biçimi korunarak kaydedilmiştir. Veriler analiz sürecinde tekrar tekrar incelenmiş ve oluşturulan temaların veri ile uyumu kontrol edilmiştir. Ayrıca doğrudan katılımcı ifadelerine yer verilerek bulguların desteklenmesi sağlanmıştır. Bu süreç, nitel araştırmalarda inandırıcılık, tutarlılık ve doğrulanabilirlik açısından önem taşımaktadır (Creswell, 2019).

Geçerlik, iç geçerlik ve dış geçerlik olmak üzere iki aşamada ele alınmaktadır. İç geçerlik kapsamında uzman görüşleri alınmış, doğrudan alıntılar kullanılmış, katılımcı teyidi yapılmış ve yeterli süreli etkileşim sağlanmıştır. Dış geçerlik ise verilerin analizi, çalışma grubunun seçimi ve özellikleri, araştırmanın yürütülme biçimi ile uygulama sürecinde katılımcıların araştırma konusu ile doğrudan ilişkili kişilerden seçilmesine dikkat edilerek sağlanmıştır.

Veriler, araştırmacı tarafından dikkatle dinlenip yazıya aktarılmıştır. Verilerin çalışmanın güvenirliliği için yeterli olduğu kanaatine varılncaya kadar katılımcılardan ek bilgiler alınmıştır. Bu doğrultuda araştırmada elde edilen verilerin, Iğdır'dan yaylaya gerçekleştirilen mevsimlik göç deneyimlerini ve yaylacılık sürecine ilişkin yaşam pratiklerini anlamlandırmak açısından yeterli veri çeşitliliğine ulaştığı değerlendirilmiştir.

Çalışmanın etik izni, Iğdır Üniversitesi Bilimsel Yayın Etik Kurulu tarafından 06.05.2026 tarih ve 2026.14 sayılı karar ile alınmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, saha araştırması kapsamında elde edilen veriler tematik analiz yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Katılımcıların yaylaya göç sürecine ilişkin deneyim ve değerlendirmeleri doğrultusunda tema ve alt temalar oluşturulmuş, bulgular sistematik biçimde yorumlanmıştır. Elde edilen veriler, yaylaya göçün ekonomik, toplumsal ve kültürel boyutlarını ortaya koymak amacıyla değerlendirilmiştir.

Tema 1: Iğdır'dan Yaylaya Göç Kararını Belirleyen Faktörler

Bu temada, Iğdır'dan yaylacılığa yönelimin temel nedenlerini ortaya koymakta; özellikle hayvancılık pratikleri, çevresel koşullar ve ekonomik zorunlulukların karar süreçlerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Görüşmeler, yaylaya gitmenin bireysel bir tercih olmaktan ziyade çoğu zaman yapısal zorunluluklar tarafından şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Alt Tema 1.1: Çevresel Koşullar, Mera Yetersizliği ve Hayvan Sağlığı

Kodlar: sıcaklık, iklim koşulları, mera yetersizliği, otlak azlığı, hastalık riski, barınma sorunu, doğal yaşam alanı ihtiyacı

Bu alt tema kapsamında katılımcılar, Iğdır'ın yüksek sıcaklıkları ve sınırlı mera alanlarının küçükbaş hayvancılığı zorlaştırdığını ifade etmektedir. Özellikle yaz aylarında artan sıcaklıkların hayvan sağlığı üzerinde ciddi olumsuz etkiler oluşturduğu, bu nedenle daha serin ve geniş alanlara yönelmenin zorunlu hale geldiği görülmektedir.

Katılımcı anlatıları, yaylaya göçün temelinde doğrudan çevresel zorunlulukların bulunduğunu açık biçimde göstermektedir. K1 bu durumu ayrıntılı şekilde açıklayarak sıcaklık, hastalık riski ve alan yetersizliğinin birlikte yaylacılığı zorunlu hale getirdiğini vurgulamaktadır:

“Yaylacılığı şu nedenlerden dolayı tercih ettik: Küçükbaş hayvanların ova gibi bir ortamda beslenmesi mera sistemi açısından bir sorundu. Çünkü yazın hem otlama hem de gelişme için uygun değildi; hava çok sıcaktı. Sıcak hava nedeniyle hastalıklar artardı... Çünkü hayvan yünlü bir hayvandır ve sıcak ortamlarda kalması mümkün değildir... bu nedenle yaylacılık yapmaya karar veriyorduk.” (K1)

K2, temel belirleyicinin hayvancılık ve otlak ihtiyacı olduğunu belirtmektedir:

“yaylaya gideceksin ki geniş tarım arazileri orada hayvanı besleyebilesin diye. Ondan sebep yani yoksa başka bir sebep bulmuyorum. Yani buradan yaylaya gidenler için hayvancılıktan başka hangi nedenlerle yaylaya gidilebilir ki. Sıcaklığından dolayı sadece o tek değil; özellikle küçükbaş hayvanların, büyükbaş için öyle de küçükbaşların burada durması imkansız. Serin yerlere, yaylalara gitmesinin sebebi de hayvancılıktır.” (K2)

K4 ise mera eksikliği ve hastalık riskini birlikte ele alarak süreci daha teknik bir çerçevede açıklamaktadır:

“İğdır merası yok... mevsim şartları çok sıcak... bu hastalıklardan dolayı mecburen soğuk bölgelere göç ediyor.” (K4)

K10 ve K13 de benzer şekilde sıcaklık ve otlak yetersizliğinin temel belirleyici olduğunu ifade etmektedir:

“Hayvanların sıcaklığa karşı oluşan hastalıklara yakalanmaması...” (K10)

“Hava koşullarından ve mera ve otlaklar yüzünden göç oluyor.” (K13)

Bu bulgular, yaylaya yönelmenin çevresel koşullara karşı geliştirilen bir geçim stratejisi olarak değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Steward’ın (1972) Kültürel Ekoloji Yaklaşımı açısından bakıldığında, yüksek sıcaklık, mera yetersizliği ve hayvan sağlığına ilişkin riskler üreticilerin doğal çevreyle kurduğu üretim ilişkisini doğrudan etkilemektedir. Katılımcıların daha serin ve otlak bakımından elverişli alanlara yönelmesi, çevresel koşullara pasif bir uyumdan ziyade hayvancılığın sürdürülebilmesi için geliştirilen pratik bir uyum biçimi olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan yaylacılık, İğdır kırsalında doğal çevrenin sunduğu olanaklar ve sınırlılıklarla üretim ihtiyaçlarının karşılıklı etkileşimi sonucunda şekillenen bir geçim pratiği olarak ortaya çıkmaktadır.

Alt Tema 2.2: Ekonomik Geçim, Yapısal Zorunluluk ve Geleneksel Hayvancılık Pratikleri

Kodlar: geçim kaynağı, ekonomik zorunluluk, aile geleneği, mecburiyet, hayvancılıkla yaşam, üretim sürekliliği, kararın kolektifliği.

Bu alt tema, yaylaya göçün yalnızca çevresel değil aynı zamanda ekonomik ve toplumsal bir zorunluluk olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, hayvancılığın temel geçim kaynağı olması nedeniyle yaylaya gitmenin çoğu zaman bireysel bir tercih değil, yaşamın devamlılığı için zorunlu bir süreç olduğunu belirtmektedir. K6, ekonomik geçim ve üretim koşullarını doğrudan merkeze almaktadır:

“Tamamen ekonomik geçim en büyük sebebi de budur. İğdır'daki alan yetersizliği. İğdır koşullarında kesinlikle şey yok yani mera, hayvancılık olayı, yaylacılık olayı yok ya besicilik yaparsın, besicilik de çok uygun olmaz sebebi de şu yani mevsimler çok sıcak

geçiyor. İçeride yazın ortasında besicilik de biraz zor olduğu için genellikle insanlar yaylayı tercih ediyor, besicilik daha az oluyor... yaz aylarında kesinlikle yaylaya göç birçoğunun tercihidir.” (K6)

K11 ve K12, yaylaya göçün doğrudan geçim sıkıntısıyla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır:

“Geçim sıkıntısı yaşadığımız için gidiyoruz.” (K11)

“Geçim sıkıntısı yaşadığımız için ve bakacak kimsem olmadığı için...” (K12)

K8, kararın bireysel değil aile geleneği içinde şekillendiğini ifade etmektedir:

“Babam dedem belirliyorlar o şekilde biz de mecbur gidiyoruz.” (K8)

K15, hem ekonomik hem de hayvan sağlığı açısından zorunluluğa dikkat çekmektedir:

“İğdir’den yaylaya gitme kararımız hem maddi hem manevi açıdandır. Hayvancılıkla uğraştığımız için yazları hayvanları yaylaya götürmek zorundayız, İğdir’in aşırı sıcaklığından dolayı hayvanlarda çeşitli hastalıklar meydana gelmektedir.” (K15).

K7 ve K14, üretim alanı ve hayvan bakımı açısından yaylanın zorunlu bir ihtiyaç olduğunu belirtmektedir:

“Sürülerin fazla olması ve ortak yerlerin köyde az olmasından dolayı.” (K7)

“Hayvanlarım için buralarda bakılmıyor, sıcaklıktan dolayı, mevsim bedeninden dolayı yaylaya gidiliyoruz.” (K14)

K16, daha kısa ama bütünleyici bir şekilde hem geçim hem de yaşam alanı vurgusu yapmaktadır:

“Hayvanlarımız olmasından ve temiz yaşam alanı bulunduğundan.” (K16).

Bu bulgular, yaylacılığın yalnızca doğal çevre koşullarına verilen bir yanıt olmadığını, aynı zamanda kırsal ekonominin ve aile temelli üretim yapısının sürdürülmesiyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Kırsal

Dönüşüm Yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların hayvancılığı hem temel geçim kaynağı hem de aileden devralınan bir yaşam biçimi olarak tanımlamaları, yaylacılığın değişen ekonomik koşullar içerisinde yeniden şekillendiğine işaret etmektedir (Woods, 2011; van der Ploeg, 2018). Özellikle üretim alanlarının yetersizliği, geçim baskısı ve hayvancılığın sürdürülebilmesi için yaylaya çıkma zorunluluğu, geleneksel üretim biçimlerinin değişen kırsal koşullara göre uyarlanmasını gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede yaylacılık, geçmişten aktarılan bir gelenek olmanın ötesinde, ailelerin geçimini ve hayvancılık faaliyetlerinin devamlılığını sağlamak amacıyla değişen koşullara göre sürdürülen bir üretim pratiği olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı, bu bulguda yaylaya göçün nedenlerini yeniden sıralamaktan ziyade, geleneksel hayvancılık pratiğinin ekonomik ve toplumsal değişimler karşısında nasıl yeniden üretildiğini açıklamaya katkı sağlamaktadır (Woods, 2011; van der Ploeg, 2018).

Tema 2: Yaylaya Göç Süreci ve Hareketliliğin Aşamaları

Bu tema, yaylaya göçün yalnızca bir yer değiştirme eylemi olmadığını; hazırlık, yolculuk ve yerleşim olmak üzere birbirini takip eden, emek yoğun ve çok aşamalı bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Görüşmeler, bu sürecin hem tarihsel olarak değiştiğini hem de günümüzde teknoloji ve ekonomik koşullarla yeniden şekillendiğini göstermektedir.

Alt Tema 2.1: Hazırlık Süreci ve Göçe Hazırlanma Pratikleri

Kodlar: hazırlık, çadır kurma hazırlığı, malzeme temini, planlama, hayvanların hazırlanması, ekonomik hazırlık, mevsimsel geçiş.

Bu alt tema, yaylaya göçün başlamasından önce yapılan hazırlıkların yoğun ve organize bir süreç olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, çadır, yiyecek, süt ekipmanları ve hayvanların sağlık kontrolleri gibi birçok unsurun önceden planlandığını belirtmektedir. K1, yaylaya çıkışın öncesinde hayvanların farklı bölgelere aşamalı olarak götürüldüğünü ve sürülerin birleştirilerek büyük organizasyonlar halinde yola çıkıldığını ifade etmektedir:

“Yaylacılık şu şekilde ilerlerdi. Biz nisan mayıs gibi Ağrı Dağı'nın eteklerine hayvanlarımızı götürürdük. Orada birkaç ay beslerdi. İlk yaylacılık evresi orada başlardı. Oraya götürdükten sonra nisanın sonundan itibaren, haziranın ortalarında ya da haziranın başlarında, eski zamanlarda hayvanlar kim gidecekse bir yaylaya gidecekler

bellidir, sayı belli olur...yaklaşık 1000–1500 koyun bir sürü halinde olurdu.” (K1).

K2, hazırlığın yaşamın tüm ihtiyaçlarını kapsayan bir planlama süreci olduğunu vurgulamaktadır:

“Burada o sene içerisinde ne lazımsa yani yaşam şartları, koşulları, hangi şeylere ihtiyaç varsa, malzemeleri ihtiyaç varsa hepsini o şekilde hazırlığını yapıp yaylalara çıkıyor. Çadırı olsun, kara çadırı olsun, diğer diğer çadır olsun yani bu şekilde bir şekilde gidiyorlar. Tabii ki kısa bir şey değil yolculuk da değil. Çünkü bazıları belki kilometrelerce uzaklıktadır, günlerce sürüyor o hayvanın göçü.” (K2).

K3, hazırlığın mevsimden haftalar önce başladığını ve tüm ekipmanın sistemli şekilde toplandığını belirtmektedir:

“Eskiden önce bir hafta önce, 10 gün önce çadırımızı, yakacağımız odunumuzu hepsini bir haftadan önce hazırlanıyorduk. Örneğin gelip diyorduk ayın 15’i evleri yükleyeceğiz. Bir hafta önce bu eşyaları hepsini düzenleyip, kara çadır, beyaz çadır, ne bileyim ipleri hepsini, her şeyi düzenleyip toplanıp bir yere koyuyorduk. Mevsim geldiği zaman araba geliyordu. Yüklenip doğru yaylaya gidiyorduk.” (K3).

K10 ve K16, hazırlığın temel olarak malzeme toplama ve yükleme süreci olduğunu ifade etmektedir.

“Süt malzemeleri, çadırlar vs. hazırlanır.” (K10)

“Bir ay öncesinden ihtiyaçların toplanması...” (K16)

Bu bulgular, yaylaya göç öncesindeki hazırlıkların yalnızca mevsimsel bir rutin olmadığını, kırsal üretim biçimlerinin değişen koşullara göre yeniden düzenlendiğini göstermektedir. Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, çadır, süt ekipmanları ve diğer ihtiyaçların önceden hazırlanması gibi geleneksel uygulamaların günümüzde araçlı ulaşım ve farklı ekipmanların kullanımıyla birlikte sürdürülmesi, yaylacılık pratiğinin tamamen ortadan kalkmak yerine değişen koşullara uyarlanarak devam ettiğini göstermektedir (Woods, 2011; van der Ploeg, 2018). Bu açıdan hazırlık sürecindeki değişimler, kırsal yaşamın geleneksel unsurlarının ekonomik, teknolojik ve toplumsal dönüşümler karşısında

yeniden düzenlendiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı, bu bulguda göçün nedenlerini açıklamaktan ziyade, yaylacılığa ilişkin geleneksel hazırlık pratiklerinin değişen kırsal koşullar içerisinde nasıl dönüştüğünü ve varlığını nasıl sürdürdüğünü anlamaya katkı sağlamaktadır.

Alt Tema 2.2: Yolculuk ve Yerleşim Sürecinde Zorluklar ve Değişen Göç Biçimleri

Kodlar: yolculuk, yürüyerek göç, araçla taşıma, çadır kurma, yerleşim, konar-göçer yaşam, zorluklar, teknoloji etkisi, mevsimsel yerleşim.

Bu alt tema, yaylaya göçün en zorlayıcı kısmının yolculuk ve yerleşim aşamaları olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, geçmişte yürüyerek yapılan göçlerin günümüzde araçlarla gerçekleştiğini; buna rağmen sürecin hâlâ emek yoğun ve zor olduğunu ifade etmektedir. K1, yolculuğun günler süren, doğal ve sosyal riskler içeren bir süreç olduğunu vurgulamaktadır:

“...Hayvanlar birkaç ay, 3 ay gibi Ağrı Dağı'nda otladıktan sonra kimlerin hayvanı hangi yaylaya gidecekse hayvanlarını getirirdi, birleştirirdi. Yaklaşık 1000 koyun, 1500 koyun bir sürü halinde olurdu. Herkes kendi çobanını ya da koyun sahibi kendisi de geliyordu. Onlarla birlikte yola düşüp... Ağrı yaylalarına bir hafta, 10 gün sürerdi; Kars Ardahan yaylaları ise 15 gün, 20 gün arası sürerdi. Bu yol süresi hakikaten yıpratıcı bir süreydi. Yolda yağmurdur, kardır, barandır, hırsızdır, kurttur vesaire gibi meselelerde çok ciddi zorluk yaşadık.” (K1)

K3, geçmişte 15 güne kadar süren yürüyüşlerin ne kadar zorlu olduğunu ayrıntılı biçimde anlatmaktadır:

“Yaya ile burada koyun eskiden buradan koyun yaya ile 15 gün gündüz gidiyorduk. Gece karanlık olduğu zaman koyun bir yerde duruyordu sabaha kadar. Sabaha kadar tekrar, çok affedersiniz, her şeyimizin yüklerini yükleniyorduk, yavaş yavaş yine yola düşerdik. Öğleye kadar biz yoruluyorduk, duruyorduk. Hayvan da yoruluyordu tabii, oturuyorduk yine bir çay, çobanın hali ne olacak. Bir çay, bir lokma ekmek, kalkıp tekrar direkt yolumuza devam. 15 gün bu çile ile yaylaya gidiyorduk.” (K3)

K4, günümüzde göçün araçlarla yapıldığını ve bunun zorunlu hale geldiğini belirtmektedir:

“Son yıllarda yürüyerek hayvanları götürmede ciddi sıkıntılar var. Mesela özellikle Ardahan, Kars taraflarında millet -oranın insanları- İğdırlıları istemiyor... Eskiden biz yürüyerek götürüyorduk (hayvanları). Buradan Erzurum’a kadar diyelim 12 gün ile 15 gün arasında yürüyerek götürüyorduk hayvanları... Tarım geliyor, askeriye geliyor, ciddi cezalar kesiyor yayan yaylalara hayvan götürenlere. İşte biz de bu sıkıntıları yaşamamak için hayvanları yükleyip götürüyoruz.” (K4)

K11, sürecin özellikle eşyaların taşınması ve çadır yaşamına geçiş açısından zor olduğunu vurgulamaktadır:

“Zorlu bir süreç içerisinde göç ediyoruz. Eşyaları kamyonu yüklemek hazırlığımızdır. Kamyonla yolculuk yapıyoruz, çadır ile yerleşim yapıyoruz.” (K11)

Bu bulgular, yaylaya göç biçiminin zaman içerisinde değişen toplumsal, kurumsal ve teknolojik koşullara bağlı olarak yeniden şekillendiğini göstermektedir. Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, geçmişte günlerce süren yaya göçlerin günümüzde büyük ölçüde araçlarla gerçekleştirilmesi, yaylacılık faaliyetlerinin geleneksel biçiminin tamamen ortadan kalkmadığını, ancak değişen koşullara uyarlanarak sürdürüldüğünü göstermektedir (Woods, 2011; van der Ploeg, 2018). Özellikle güzergâhlardaki toplumsal sorunlar, idari düzenlemeler ve ulaşım koşullarındaki değişimler, üreticileri mevcut hareketlilik biçimlerini yeniden düzenlemeye yöneltmiştir. Bu durum, kırsal dönüşümün yalnızca ekonomik üretim biçimlerini değil, kırsal toplulukların hareketlilik ve yerleşim pratiklerini de etkilediğini göstermektedir. Dolayısıyla Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı, bu alt temada göçün nedenlerini açıklamaktan ziyade, geleneksel yaylacılık hareketliliğinin değişen toplumsal, kurumsal ve teknolojik koşullar karşısında nasıl dönüştüğünü açıklamaya katkı sağlamaktadır.

Tema 3: Yayla Yaşamının Deneyimsel Boyutu: Fırsatlar ve Zorluklar

Bu tema, katılımcıların yaylada yaşamaya ilişkin deneyimlerini hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle ortaya koymaktadır. Görüşmeler, yayla yaşamının bir yandan doğal çevre, üretim ve ekonomik kazanç açısından

avantajlar sunduğunu; diğer yandan ise sosyal, fiziksel ve yapısal birçok zorluk içerdiğini göstermektedir. Bu nedenle yayla yaşamı, katılımcıların anlatılarında “çift yönlü bir deneyim alanı” olarak şekillenmektedir.

Alt Tema 3.1: Doğal Yaşam, Üretim Kolaylığı ve Ekonomik Katkılar

Kodlar: temiz hava, doğal yaşam, hayvan sağlığı, verimli otlak, ekonomik kazanç, serin iklim, üretim verimliliği, düşük yem maliyeti.

Bu alt tema kapsamında katılımcılar, yayla yaşamının özellikle doğal çevre ve hayvancılık açısından önemli avantajlar sunduğunu ifade etmektedir. Serin hava, geniş otlaklar ve hayvanların daha serbest hareket edebilmesi, üretim sürecini olumlu yönde etkilemektedir. K1, yaylanın ekonomik açıdan önemli bir kazanç alanı olduğunu ve serin iklimin yaşamı kolaylaştırdığını belirtmektedir:

“Yaylada en olumlu sonuç, kendi hayvanımızı besledik ve onlardan bir gelir oluşturduk. O gelirden kışın elde ettiğimiz karı, kazancı kendi idaremiz için kullanırdık; yani çarkı döndürme ve idare noktasında olumluydu... yazın ovadaki sıcaklıktan kurtulurduk.” (K1)

K2, yayla yaşamının en önemli yönünü doğallık olarak değerlendirmektedir:

“Yaylada yaşamının en olumlu yönü bence, ben doğallığı seviyorum. Kendi açımdan söyleyeyim, doğallık farklı bir şeydir... Benim için en hoşuma giden yönü de doğallığın olmasıdır.” (K2)

K7, geniş otlakların hayvan gelişimine katkı sağladığını vurgulamaktadır: “Geniş alan olması, hayvanlar serbest gezdikleri için otlağın güzel olması hayvanların gelişmesini sağlar.” (K7)

K9 ve K14, doğa, huzur ve temiz havayı öne çıkarmaktadır:

“Doğa, temiz hava, huzurlu yaşam.” (K9)

“Temiz hava, doğal yaşam.” (K14)

K15 ve K16, yaylanın hayvanların sağlıklı büyümesine ve üretime katkı sunduğunu belirtmektedir:

“Hayvanların daha iyi şartlarda beslenmesi ve kazanç sağlamak.” (K15)

“Hayvanlarımızın sağlıklı büyümesi...” (K16)

Bu bulgular, yayla yaşamının katılımcılar açısından doğal çevre ile üretim faaliyetlerinin birbirini tamamladığı bir yaşam alanı olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Steward’ın (1972) Kültürel Ekoloji Yaklaşımı açısından bakıldığında, serin iklim, geniş otlaklar ve doğal çevrenin sunduğu olanaklar, hayvancılığın sürdürülmesinde belirleyici

bir rol oynamaktadır. Katılımcıların hayvan sağlığı, otlakların verimliliği ve üretim maliyetleri üzerinde durmaları, yaylacılık faaliyetlerinin içinde bulunulan çevresel koşullara göre biçimlendirildiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan yaylaya çıkmak, yalnızca daha uygun bir doğal ortama yönelme değil, aynı zamanda hayvancılığın sürdürülebilmesi için çevresel kaynaklardan yararlanma biçimidir. Dolayısıyla Kültürel Ekoloji Yaklaşımı, bu bulguda yaylanın neden tercih edildiğini yeniden açıklamaktan ziyade, doğal çevrenin üretim biçimlerini ve gündelik yaşamı nasıl şekillendirdiğini anlamaya katkı sağlamaktadır.

Alt Tema 3.2: Yaşam Koşulları, Sosyal Yoksunluk ve Yapısal Zorluklar

Kodlar: elektrik yokluğu, iletişim eksikliği, ulaşım zorluğu, sağlık hizmetlerine erişim, hijyen sorunları, kötü hava koşulları, ekonomik yük, sosyal izolasyon, fiziksel emek

Bu alt tema, yayla yaşamının katılımcılar açısından ciddi zorluklar içerdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle temel altyapı eksiklikleri, sosyal yaşamın sınırlılığı ve fiziksel koşulların zorluğu öne çıkmaktadır. K1, yaylada iletişim, sağlık ve temel hizmetlere erişimin oldukça sınırlı olduğunu belirtmektedir:

“Elektrik yoktu... televizyon, buzdolabı yoktu... hastalanan kişilerin sevkıyatı çok ciddi sorundu.” (K1)

K2, yayla yaşamının zor olan yönlerine değinerek gece dinlenirken bile yağmurdan ıslandığını ifade etmektedir:

“Tabii zor koşulları falan vardır; işte çamurda, yağmurda yaşamak kolay değil. Çadırda yaşıyorsun, yağmur yağar, yatarken bile ıslanabiliyorsun. Elektrikten, bazı çoğu şeylerden de mahrum kalıyorsun. İletişimden olsun, ulaşımından olsun” (K2)

K3, yayla yaşamını tamamen “çile” olarak tanımlamakta ve ekonomik baskılara dikkat çekmektedir:

“Yaylaya gitmek kolaylık yolu yoktur... her şartları zor.” (K3)

K4, yayla bulmanın bile ciddi ekonomik ve politik sorunlara bağlı olduğunu ifade etmektedir:

“Yayla bulmak çok zordur... ciddi sıkıntılar var.” (K4)

K6, hijyen ve yaşam koşullarının zorluğunu vurgulamaktadır:

“Kişisel temizlik çok mümkün değil... aylarca duş alınmıyor.” (K6)

K8, özellikle kadınlar açısından sosyal yaşamın yokluğunu ve günlük

işlerin zorluğunu belirtmektedir.

“Olumsuz yönleri elektrik yok, merkez sosyal hayat sıfır yani kadınlar için geçerli bu. Bulaşık, çamaşır her şeyi elde hal ediyoruz, su özellikle buz gibi ellerimiz uyuşuyor, çatlıyor.” (K8)

K10, temel yaşam ihtiyaçlarının bile zor karşılandığını ifade etmektedir:

“En olumsuz yanları; yüzümüz kabuklanır, tuvalet yok, taşların arkasında ihtiyaçlarını görürsün, suyu çok uzak” (K10)

K11 ve K12, yayla yaşamını doğrudan geçim ve yaşam mücadelesiyle ilişkilendirmektedir:

“Yaylanın hiç bir olumlu yönü yok. Sıkıntı çok yaşıyoruz. Olumsuz hava şartları nedeniyle geçim sağlayamıyoruz.” (K11)

“Şimdi tek başımayım, oğlum hapiste, zor oluyor benim için; haliyle yaşıyım da. Yaylanın olumsuz hava şartları beni çok etkiliyor, hiçbir şekilde geçim sağlayamıyorum.” (K12)

Bu bulgular, yayla yaşamında karşılaşılan güçlüklerin yalnızca doğal koşullardan kaynaklanmadığını; altyapı, sağlık, ulaşım ve sosyal hizmetlere erişim gibi daha geniş yapısal sorunlarla da ilişkili olduğunu göstermektedir. Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, yaylacılık faaliyetlerinin sürdürüldüğü alanlarda temel hizmetlere erişimin sınırlı olması, üretim maliyetlerinin artması ve kırsal yaşam koşullarındaki eşitsizliklerin devam etmesi, geleneksel üretim biçimlerinin sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır (Woods, 2011; van der Ploeg, 2018). Katılımcıların özellikle elektrik, iletişim, sağlık, hijyen ve ulaşım konularında yaşadıkları sorunlar, yaylacılığın yalnızca üretim açısından değil, gündelik yaşam bakımından da önemli bir dönüşüm ve uyum baskısıyla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı, bu bulguda yayla yaşamının zorluklarını yeniden sıralamaktan ziyade, geleneksel yaylacılık pratiğinin değişen kırsal hizmetler, ekonomik koşullar ve yaşam standartları karşısında neden giderek daha fazla zorlandığını açıklamaya katkı sağlamaktadır.

Alt Tema 3.3: Koşullara Göre Memnuniyet, Zorunluluk ve İyileştirme Talepleri

Kodlar: memnuniyet düzeyi, mecburiyet, doğal yaşam, altyapı eksikliği, yol sorunu, su erişimi, elektrik ve internet ihtiyacı, güvenlik, ekonomik koşullar, iyileştirme beklentisi.

Bu alt tema kapsamında katılımcılar, yayla yaşamına ilişkin memnuniyetin oldukça değişken olduğunu ifade etmektedir. Doğal çevre ve hayvancılığa

uygun koşullar olumlu görülürken, yaşam koşullarının zorluğu ve altyapı eksiklikleri memnuniyeti düşüren temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. K1, bazı yaylalarda verimli otlakların ve ekonomik kazancın memnuniyet sağladığını ancak yaşam koşullarının genel olarak zorlayıcı olduğunu belirtmektedir:

“Yani gittiğim yaylalarda memnuniyet derecesi şuna göre Kars Ardahan yaylalarından ciddi anlamda memnunduk. Çünkü yeşillik alanı boldu. Hayvanlar çok uzaklaşmazdı. Çadırlardan 100-200 metre çıktıktan sonra yeşillik bulunurdu. Hayvanlar otlardı ve bu noktada kuzular çabuk gelişirdi. Bu anlamda kazanç noktasında güzeldi. Ama yaşam noktasında da güzel yaylalar, güzel şeyler vardı; o noktada da güzel denilebilir. Ama yine de zordu, şartı şekli de zordu” (K1)

K3, en önemli sorunun yol ve ulaşım olduğunu vurgulayarak devlet desteği ihtiyacına dikkat çekmektedir:

“Hayat şartları zor yani. Doğru dürüst devlet bir el atsaydı, yolu güzel yapsaydı, en azından araba rahatlıkla gidip gelseydi. Şu anda yollar hep bozuk; sel yapmış, çukur yapmış, araba gitmiyor.” (K3)

K6, teknolojik eksikliklerin ve sağlık hizmetlerine erişim sorunlarının yaşamı zorlaştırdığını belirtmektedir:

“Elektrik olmazsa olmaz yoksa iletişim ciddi manada problem. Ulaşım birçok yaylada problem, dağ köylerine gittiğin zaman yani diyelim yani diyelim bir insan hastalanması durumunda merkeze ulaşması zor olabiliyor, onlar da dezavantaj yani zorluk” (K6)

K8, genel memnuniyetsizliği açık şekilde ifade etmektedir:

“Hiç memnun değilim, zorluk çok ama yine de güzel şimdilik bu şekilde devam ediyoruz bakalım neler olacak bizim için.” (K8)

K9, daha olumlu bir bakışla yayla yaşamını bırakmak istemediğini belirtmektedir:

“Elimde olsa hiç dönmem.” (K9)

K16, temel olarak suya erişim ve dinlenme imkânlarının iyileştirilmesini istemektedir.

“Sadece suyun yakın olmasını isterdim ve güzel arada kafa dinlenmesini gerektirecek yer.” (K16)

Bu bulgular, yayla yaşamına ilişkin memnuniyetin yalnızca doğal çevrenin sunduğu olanaklarla açıklanamayacağını; ulaşım, su, elektrik,

iletişim ve sağlık gibi temel hizmetlere erişimle birlikte şekillendiğini göstermektedir. Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların bir yandan yaylaların doğal ve üretim açısından sağladığı avantajları önemsemeleri, diğer yandan temel hizmetlerdeki eksiklikleri dile getirmeleri, geleneksel kırsal yaşam ile değişen yaşam beklentileri arasındaki gerilimi ortaya koymaktadır (Woods, 2011; van der Ploeg, 2018). Özellikle yol, elektrik, iletişim ve sağlık hizmetlerine yönelik talepler, yaylacılığın yalnızca hayvancılığın sürdürülebilmesine bağlı olmadığını, aynı zamanda yaşam koşullarının iyileştirilmesiyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı, bu bulguda katılımcıların memnuniyet düzeylerini açıklamaktan ziyade, yaylacılığın geleneksel üretim özelliklerini korurken değişen yaşam standartları ve hizmet beklentileri karşısında nasıl yeniden şekillendiğini anlamaya katkı sağlamaktadır.

Ana Tema 4: Yaylacılığın Geleceği ve Yapısal İyileştirme İhtiyacı

Katılımcıların büyük çoğunluğu, yaylacılığa dair ek görüşlerinde bu yaşam biçiminin artık mevcut koşullarla sürdürülebilirliğinin zorlaştığını, ancak doğru destek ve düzenlemelerle iyileştirilebileceğini ifade etmektedir. Bu çerçevede teknoloji, altyapı, veteriner hizmetleri ve ekonomik destekler temel tartışma alanları olarak öne çıkmaktadır.

Alt Tema 4.1: Altyapı, Teknoloji ve Kurumsal Destek Gereksinimi

Kodlar: Elektrik ve iletişim eksikliği, yol sorunu, veteriner desteği, su sorunu, çadır/yaşam koşullarının iyileştirilmesi, devlet desteği, ulaşım kolaylığı, teknolojik dönüşüm. K1, yaylacılığın daha sürdürülebilir olabilmesi için altyapı ve hizmetlerin güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır:

“Elektrik... iletişim... çadır sisteminin değişmesi... yolların yapılması... veteriner kontrolü şart...” (K1)

K7 de benzer şekilde temel ihtiyaçların karşılanmasının önemine dikkat çekmektedir:

“Su sıkıntısının ortadan kalkması... devletin maddi destek vermesi ve gidiş geliş yardımcı olması...” (K7)

K6, yaşam koşullarının iyileştirilmesinin yanında alternatif ekonomik imkanların da yaylacılığı dönüştürebileceğini belirtmektedir:

“İmkanlar kısıtlı... dış ticaret gelişirse yaylacılık azalabilir ve ticari faaliyete dönüşebilir.” (K6)

Katılımcıların yaylacılığın geleceğini yalnızca bireysel çabalarla sürdürülebilecek bir faaliyet olarak görmediklerini; altyapı yatırımları, kurumsal destekler ve teknolojik imkânların geliştirilmesini sürdürülebilirliğin temel koşulu olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Elektrik, iletişim, ulaşım, su ve veteriner hizmetleri gibi temel ihtiyaçların karşılanması, katılımcılar tarafından hem yaşam kalitesini artıracak hem de hayvancılık faaliyetlerinin daha verimli yürütülmesini sağlayacak unsurlar olarak görülmektedir.

Bu bulgular, yaylacılığın geleceğinin yalnızca bireysel çabalara veya geleneksel üretim bilgisinin sürdürülmesine bağlı olmadığını; değişen kırsal koşullara uyum sağlayabilmek için altyapı, teknoloji ve kurumsal desteğin de gerekli olduğunu göstermektedir. Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların elektrik, su, ulaşım, iletişim, veterinerlik hizmetleri ve ekonomik destek talepleri, kırsal üretim faaliyetlerinin değişen toplumsal ve ekonomik koşullar içerisinde yeniden düzenlenme ihtiyacına işaret etmektedir (Woods, 2011; van der Ploeg, 2018). Özellikle teknolojik olanakların geliştirilmesi ve kamu desteğinin artırılması, geleneksel yaylacılık faaliyetlerinin günümüz koşullarında sürdürülebilmesi açısından önemli görülmektedir. Katılımcıların dış ticaret gibi alternatif ekonomik faaliyetlerin gelişmesinin yaylacılığı azaltabileceğine ilişkin değerlendirmeleri ise kırsal ekonominin çeşitlenmesinin geleneksel üretim biçimleri üzerindeki olası dönüştürücü etkisini göstermektedir. Dolayısıyla Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı, bu bulguda altyapı gereksinimlerini yalnızca birer eksiklik olarak sıralamak yerine, yaylacılığın değişen ekonomik, teknolojik ve kurumsal koşullar karşısında nasıl yeniden biçimlendiğini ve gelecekte hangi koşullara bağlı olarak sürdürülebileceğini açıklamaya katkı sağlamaktadır.

Alt Tema 4.2: Mesleğin Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Kaygı

Kodlar: Mesleğin bitmeriski, çoban bulamama, ekonomik sürdürülemezlik, kültürel dönüşüm, gençlerin uzaklaşması, kadınların yükü, alternatif geçim arayışı.

K3, yaylacılığın artık sürdürülemez hale geldiğini oldukça çarpıcı bir şekilde ifade etmektedir:

“Yoktur, daha artık bence de bu teknolojiye kadar artık biraz da insanlardan hayatta lazım, son verelim. Daha artık bu hayvancılık tamamıyla bitmiş. Ha gitsen orada en azından tek koyun gitse, çoban

gitse, normalde çobanlar için çadır ve normal (tek) gitse o zorluk bir şey değil. Hani olsa da böyle, çok affedersin, araba da olmazsa eşeklerin yükleri ile bile taşıyıp yerine götürebiliyorlar ama kocaman bir ev gitse zor olur” (K3)

K4 de benzer bir kaygıyı paylaşarak mesleğin cazibesini kaybettiğini belirtmektedir:

“Son olarak ilave etmek istediğim, hayvancılık hakikaten güzeldi ama eskisi gibi tadı kalmamıştır. Yani şu an kime sorsan herkes bırakacağız diyor çünkü ciddi zorlaştırmışlar.” (K4)

K12, özellikle kadın emeği üzerinden bu sürecin zorluğunu vurgulamaktadır: “Keşke kadınlar için yaylalara gitmek bu kadar zor durum olmasaydı; ben küçüklüğümünden beridir bu işi yapıyorum ve hep keşke diyerek hayatıma devam ettim. Eşim de vefat ettikten sonra tek başıma onca yükü taşımak zorunda kalıyorum. Yaylaya giden insanlar, özellikle de kadınlar için bu durum oldukça çok zor.” (K12)

K16 ise daha yapıcı bir yerden bakarak yaylacılığın tamamen yok olmaması gerektiğini savunmaktadır:

“Yayaların azalması değil de artması ekolojik döngünün ilerlemesine katkı sağlayacak olacağını düşünüyorum.” (K16)

Katılımcıların ifadeleri, yaylacılığın giderek zorlaştığı ve bazı yönleriyle sürdürülebilirliğinin tartışmalı hale geldiğini göstermektedir. K3, hayvancılığın artık eski işlevini kaybettiğini ve özellikle ağır yaşam koşulları nedeniyle bu sistemin devamının zorlaştığını ifade ederek oldukça keskin bir dönüşüm tespiti yapmaktadır. K4 de benzer şekilde, mesleğin cazibesinin azaldığını ve birçok kişinin bu işi bırakma noktasına geldiğini belirterek bu değişimi desteklemektedir. K12 ise süreci daha çok toplumsal cinsiyet boyutuyla ele almakta, özellikle kadınlar için yayla yaşamının fiziksel ve duygusal yükünü vurgulamaktadır. Buna karşılık K16, daha yapıcı bir bakışla yaylacılığın tamamen ortadan kalkmaması gerektiğini, aksine ekolojik ve kırsal denge açısından önemli bir işlev taşıdığını ifade etmektedir. Bu görüşler birlikte değerlendirildiğinde, yaylacılığın hem çözülme hem de yeniden anlamlandırılma süreci içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Son olarak Iğdır'lı yaylacıların çoban bulma hususunda önemli derecede problem yaşadıklarını ifade etmişlerdir:

"Yok zaten çoban bulamıyoruz. Şu an çoğu yerde çobanlar Afganistanlı ve İranlı. Çobanlar da gelmezse artık satıp gideceğiz, her şeyi bırakacağız. En azından bir sürüye beş kişi lazım. Hayvancılığı yapmamızın sebebi o çobanların varlığıdır. Şimdi çoban maliyetleri de çok arttı." (K3).

Bu anlatılar yaylacılığın geleceğine ilişkin kaygıların bireysel deneyimlerden çok, kırsal üretim sisteminde yaşanan yapısal dönüşümlerden kaynaklandığını göstermektedir. Artan maliyetler, çoban bulamama, gençlerin hayvancılıktan uzaklaşması ve ağır çalışma koşulları, yaylacılığın sürdürülebilirliğini giderek zorlaştırmaktadır. Buna karşın bazı katılımcılar, yaylacılığın ekolojik denge ve kırsal yaşam açısından korunması gereken önemli bir üretim pratiği olduğunu vurgulamaktadır.

Bu bulgular, yaylacılığın geleceğine ilişkin kaygıların yalnızca bireysel tercihlerden değil, kırsal üretim sisteminde meydana gelen daha geniş ekonomik, toplumsal ve emek temelli değişimlerden kaynaklandığını göstermektedir. Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, artan üretim maliyetleri, çoban bulma güçlüğü, gençlerin hayvancılıktan uzaklaşması ve ağır çalışma koşulları, geleneksel hayvancılık faaliyetlerinin mevcut biçimiyle sürdürülmesini zorlaştıran önemli dönüşüm dinamikleri olarak öne çıkmaktadır (Woods, 2011; van der Ploeg, 2018). Özellikle kadınların artan emek yüküne ilişkin anlatılar, bu dönüşümün yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda gündelik yaşam ve toplumsal roller üzerinde de etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, bazı katılımcıların yaylacılığın ekolojik ve kırsal yaşam açısından korunması gerektiğini düşünmesi, dönüşümün mutlaka tamamen ortadan kalkma anlamına gelmediğini; geleneksel üretim biçimlerinin değişen koşullara göre yeniden düzenlenebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla Kırsal Dönüşüm Yaklaşımı, bu bulguda yaylacılığın geleceğine ilişkin kaygıları yeniden sıralamaktan ziyade, ekonomik baskılar, emek yapısındaki değişimler ve toplumsal beklentiler karşısında geleneksel hayvancılık pratiğinin neden sürdürülebilirlik sorunu yaşadığını ve nasıl dönüşebileceğini açıklamaya katkı sağlamaktadır.

SONUÇ

Bu araştırma, Iğdır ve çevresinde yaylacılık faaliyetlerini çok boyutlu bir toplumsal olgu olarak ele almış; üretim biçimleri, göç süreci, yaşam koşulları, memnuniyet düzeyi ve geleceğe yönelik değerlendirmeler üzerinden önemli bulgular ortaya koymuştur. Elde edilen veriler, yaylacılığın yalnızca ekonomik bir faaliyet olmadığını, aynı zamanda çevresel koşullar, toplumsal ilişkiler ve kırsal dönüşüm süreçleriyle şekillenen karmaşık bir yaşam biçimi olduğunu göstermektedir.

Bulguların genelinde en güçlü şekilde öne çıkan tema, yaylacılığın temel olarak çevresel zorunluluklar ve ekonomik geçim koşulları tarafından belirlendiğidir. Katılımcılar, Iğdır Ovası'ndaki yüksek sıcaklık, mera yetersizliği ve hastalık riskini önemli bir "itici unsur" olarak tanımlarken; Kars, Ardahan ve Ağrı gibi bölgelerin serin iklimi ve geniş otlaklarını "çekici unsur" olarak değerlendirmiştir. Bu durum, göçün yalnızca tercihe bağlı bir hareket değil, aynı zamanda çevresel ve ekonomik zorunlulukların bir sonucu olduğunu açık biçimde göstermektedir.

Göç süreci ve hazırlık aşamalarına ilişkin bulgular, yaylacılığın yoğun emek ve organizasyon gerektiren bir sistem olduğunu ortaya koymaktadır. Hayvanların birleştirilmesi, çadır ve temel ihtiyaçların hazırlanması, uzun süren yolculuklar ve yerleşim süreci, bu yaşam biçiminin kolektif bir çaba ile sürdürüldüğünü göstermektedir. Özellikle geçmişte günlerce süren yürüyüşlerin yerini bugün araçlı taşımacılığın alması, bu sürecin zaman içerisinde önemli ölçüde dönüşüme uğradığını ortaya koymaktadır.

Yaşam koşullarına ilişkin bulgular, yaylacılığın hem olumlu hem de zorlayıcı yönleri olduğunu göstermektedir. Katılımcılar temiz hava, doğal yaşam, hayvanların daha sağlıklı beslenmesi ve ekonomik kazanç gibi olumlu yönleri vurgularken; elektrik, su, iletişim, sağlık hizmetlerine erişim ve hijyen gibi temel alanlardaki yetersizlikleri önemli sorunlar olarak ifade etmiştir. Özellikle kadın katılımcıların günlük yaşam pratiklerinde karşılaştıkları zorluklar, bu yaşam biçiminin toplumsal cinsiyet açısından da farklı yükler oluşturduğunu göstermektedir.

Memnuniyet düzeyine ilişkin bulgular ise oldukça çeşitlidir. Bazı katılımcılar doğrudan memnuniyet ifade ederken, bazıları memnuniyetsizliğini açık şekilde dile getirmiştir. Memnuniyetin en önemli belirleyicilerinin otlak verimliliği, hayvan sağlığı ve ekonomik kazanç olduğu görülürken; memnuniyetsizliğin temel nedenleri altyapı

eksiklikleri, ulaşım zorlukları ve yaşam koşullarının ağırlaşmasıdır. Bu durum, yaylacılığın bireysel deneyimlere bağlı olarak farklı anlamlar kazandığını göstermektedir.

En dikkat çekici bulgulardan biri ise yaylacılığın geleceğine ilişkin kaygılardır. Katılımcıların önemli bir kısmı, çoban bulma zorluğu, maliyet artışı, gençlerin ilgisizliği ve yaşam koşullarının ağırlaşması nedeniyle bu geleneğin zayıfladığını ifade etmiştir. Buna karşılık bazı katılımcılar ise gerekli desteklerin sağlanması halinde yaylacılığın devam edebileceğini ve hatta güçlenebileceğini düşünmektedir. Bu ikili durum, yaylacılığın bir geçiş sürecinde olduğunu göstermektedir.

Kuramsal açıdan değerlendirildiğinde, araştırma bulguları öncelikle Lee'nin (1966) İtici-Çekici Faktörler Yaklaşımını desteklemektedir. Katılımcıların yüksek sıcaklık, mera yetersizliği ve hastalık riskini yaylaya yönelmenin temel nedenleri olarak ifade etmeleri "itici faktörleri"; serin iklim, verimli otlaklar ve üretim için elverişli koşulları öne çıkarmaları ise "çekici faktörleri" somut biçimde ortaya koymaktadır. Bununla birlikte araştırma, göç kararının yalnızca çevresel nedenlerle açıklanamayacağını; aile geçiminin korunması ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği gibi ekonomik kaygıların da karar sürecinde belirleyici olduğunu göstermektedir.

Araştırma bulguları Steward'ın (1972) Kültürel Ekoloji Yaklaşımı ile de örtüşmektedir. Katılımcılar, çevresel koşulları değiştirmek yerine üretim biçimlerini iklim, mera ve doğal kaynaklara göre yeniden düzenlemekte; böylece yaylacılığı çevresel sınırlılıklara karşı geliştirilen bir uyum stratejisi olarak sürdürmektedir. Bu durum, yaylacılığın yalnızca mevsimsel bir hareketlilik değil, insan ile doğal çevre arasındaki karşılıklı etkileşimin şekillendirdiği bir üretim pratiği olduğunu göstermektedir.

Bulgular ayrıca Woods (2011) ile Van der Ploeg'in (2018) Kırsal Dönüşüm Yaklaşımını da desteklemektedir. Çoban bulma gücü, üretim maliyetlerinin artması, genç nüfusun hayvancılıktan uzaklaşması ve ulaşım teknolojilerindeki değişim, yaylacılığın geleneksel yapısını dönüştüren temel dinamikler olarak öne çıkmaktadır. Bu yönüyle yaylacılık, geçmişten bugüne değişmeden devam eden bir faaliyet değil; ekonomik, teknolojik ve toplumsal dönüşümlere uyum sağlayarak yeniden şekillenen dinamik bir kırsal üretim sistemi olarak değerlendirilebilir.

Araştırma bulgularından hareketle yaylacılığın sürdürülebilirliğini desteklemek amacıyla bazı somut uygulamaların geliştirilmesi önem taşımaktadır. Öncelikle yayla yollarının bakım ve iyileştirilmesi, içme suyu, elektrik ve mobil iletişim altyapısının güçlendirilmesi yaşam koşullarını önemli ölçüde iyileştirebilir. Yaylalarda belirli dönemlerde gezici veteriner hizmetlerinin sunulması ve hayvan sağlığına yönelik koruyucu uygulamaların yaygınlaştırılması üretim kayıplarını azaltabilir. Bunun yanında çoban temininde yaşanan sorunların azaltılması amacıyla çobanlık mesleğine yönelik mesleki eğitim programları, sosyal güvence uygulamaları ve gençleri hayvancılığa teşvik edecek destek mekanizmalarının geliştirilmesi faydalı olabilir. Ayrıca kadınların günlük yaşam yükünü azaltacak ortak kullanım alanları, hijyen üniteleri ve temel sosyal hizmetlerin yaylalarda yaygınlaştırılması, özellikle kadınların yaşam kalitesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma yalnızca Iğdır ilinde yürütüldüğünden bulgular farklı bölgelerdeki yaylacılık faaliyetlerine doğrudan genellenemez. Ayrıca katılımcıların büyük bölümünün erkeklerden oluşması, kadınların deneyimlerinin sınırlı ölçüde temsil edilmesine neden olmuştur. Görüşmelerin belirli sürelerle gerçekleştirilmiş olması da katılımcı deneyimlerinin daha derinlemesine ortaya konulmasını sınırlandırmış olabilir.

Gelecekte yapılacak araştırmalarda farklı illerde yaylacılık faaliyetlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi, kadınlar ve genç üreticiler üzerine odaklanan çalışmaların artırılması ve uzun süreli etnografik araştırmalarla yayla yaşamının mevsim boyunca izlenmesi, kırsal dönüşüm süreçlerinin daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca iklim değişikliği, kırsal göç ve tarım politikalarının yaylacılık üzerindeki etkilerini ele alan disiplinler arası araştırmaların literatüre önemli katkılar sunacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Aksoy, E., Dülger, S., & Köksal, A. (2018). Bilimsel araştırmalarda evren, örneklem, varsayım ve değişken. İçinde A. Aypay (Ed.), *Bilimsel araştırma süreçleri: Yöntem, teknik ve etiğe giriş el kitabı* (ss. 137–167). Anı Yayıncılık.

Azerigiyik, R. A., Owusu-Ansah, J., Poku-Boansi, M., & Agyei, F. K. (2025). Contextualising sustainable transhumant pastoralism: A systematic review. *Sustainable Development*, 33(2), 2888-2901.

- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368–388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Başar, Y. (2015). *Türkiye’de iller bazında iç göçü belirleyen faktörlerin ekonomik analizi: 2008–2013* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berg, B. L., & Lune, H. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Çev. Ed.). Eğitim Yayınevi.
- Cleary, M. (1988). Transhumance in the Mediterranean world: the case of Languedoc 1900-1940. *Journal of Historical Geography*, 14(1), 37–49.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2019). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). Sage Publications.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publications.
- Daşçı, M., & Çomaklı, B. (2006). Yaylacılık ve tarımsal açıdan önemi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 37(2), 275-280.
- Doğanay, H., & Coşkun, O. (2014). Türkiye yaylacılığındaki değişme eğilimleri ve başlıca sonuçları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(30), 1–24.
- Durmuş, E., & Çağlıyan, A. (2009). Tunceli ilinde yaylacılık. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 25–36.
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59–82. <https://doi.org/10.1177/1525822X05279903>
- Günay, Ü. (2016). Din sosyolojisinin yöntem ve teknikleri. İçinde N. Akyüz & İ. Çapcıoğlu (Ed.), *Din sosyolojisi el kitabı* (ss. 149–168). Grafiker Yayınları.
- Karaoğlu, M. (2011). Zirai meteorolojik açıdan Iğdır iklim etüdü. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 97–104.

Kim, H., Sefcik, J. S., & Bradway, C. (2017). Characteristics of qualitative descriptive studies: A systematic review. *Research in Nursing & Health*, 40(1), 23–42. <https://doi.org/10.1002/nur.21768>

Korkusuz, T., & Kaban, S. (2022). Korhan Yaylasında (İğdır) yaylacılık faaliyetleri ve turizm potansiyeli. *Belgü Dergisi*, 6, 21–34.

Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47–57. <https://doi.org/10.2307/2060063>

Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar* (Cilt 1). Siyasal Kitabevi.

Ocak Yetişgin, S., & Canan, S. (2025). Goat transhumance in Mediterranean Turkey: Characterization and key factors driving its transformation. *Pastoralism*, 15, Article 14939. <https://doi.org/10.3389/past.2025.14939>

Sandelowski, M. (2000). Whatever happened to qualitative description? *Research in Nursing & Health*, 23(4), 334–340. [https://doi.org/10.1002/1098-240X\(200008\)23:4<334::AID-NUR9>3.0.CO;2-G](https://doi.org/10.1002/1098-240X(200008)23:4<334::AID-NUR9>3.0.CO;2-G)

Steward, J. H. (1972). *Theory of culture change: The methodology of multilinear evolution*. University of Illinois Press.

Thevenin, M. (2011). Kurdish transhumance: Pastoral practices in South-east Turkey. *Pastoralism: Research, Policy and Practice*, 1(23), 1–24.

Timpong-Jones, E. C., Samuels, I., Sarkwa, F. O., Oppong-Anane, K., & Majekodunmi, A. O. (2023). Transhumance pastoralism in West Africa: Its importance, policies and challenges. *African Journal of Range & Forage Science*, 40(1), 114–128. <https://doi.org/10.2989/10220119.2022.2160012>

Tunçdilek, N. (1967). *Türkiye iskân coğrafyası: Kır iskânı*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları.

Tunçel, H. (2015). Coğrafyanın yaylacılık literatürü üzerine bir değerlendirme. İçinde *Yayla kültürü ve yaylacılık sempozyumu bildiriler kitabı* (ss. 5–26). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.

Turhanoglu, A., Suğur, N., Şavran, G., & Çetin, T. (2012). *Sosyolojide araştırma yöntem ve teknikleri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Van der Ploeg, J. D. (2018). *The New Peasantries: Rural Development in Times of Globalization* (2nd ed.). Routledge.

Woods, M. (2011). *Rural*. Routledge.